

RAZVOJNE ZNAČILNOSTI NEKATERIH NASELIJ V POLJANSKI DOLINI

Uvod

Poljanska dolina je v povojnem obdobju doživela številne in močne spremembe, ki so karakteristične za sredogorski svet na prehodu iz agrarne v industrijsko pokrajino. Kažejo se tako v podobi pokrajine kot v strukturi prebivalstva, naselij, gospodarski usmeritvi, migraciji idr.

Na tem mestu obravnavam položaj in razvojne značilnosti nekaterih izbranih naselij iz te doline, ki po svoje prikazujejo trende razvoja cele doline. Da bi bili ti pokazatelji čim bolj splošni, da bi veljali za čim več naselij v različnih okoljih in na različni stopnji razvoja, sem se odločil za naslednje vasi:

Gorenja Ravan. — To je eno od najbolj agrarnih naselij v Poljanski dolini, z visokim deležem kmečkega prebivalstva in z najvišjim odstotkom čistih kmečkih družin. Leži na manjši terasi v zahodnem pobočju Malenskega vrha, v višinskem pasu 600—800 m. Je tipično razloženo naselje, sestavljeno iz posameznih samotnih kmetij z zemljiško razdelitvijo na celke. Slabe prometne zveze z dolino kljub relativno kratki zračni razdalji, ostarelost prebivalstva ter neugodni prirodni pogoji, ki onemogočajo večjo uporabo mehanizacije v kmetijstvu, so zunanji pokazatelj stanja, v katerem je naselje.

Zakobiljek. — Leži na drugi strani Malenskega vrha na položnejšem svetu v nadmorski višini 400—600 m. Je razloženo naselje z zemljiško razdelitvijo na grude. Značilno zanje je izredno naglo prestrukturiranje prebivalstva v letih od 1961 do 1971, ko se je iz skoraj povsem agrarnega naselja spremenil v naselje z mešano delavsko-kmečko in nekmečko strukturo družin ter z močno prevlado nekmečkega prebivalstva.

Brode — so gručasta vas v spodnjem delu Poljanske doline v ožji gravitacijski coni Škofje Loke. Večje površine ravnega sveta z njivami in travniki, primerne za strojno obdelavo, dobre prometne zveze, mlado prebivalstvo, bližina trga in gospodarsko-političnega središča ter velike možnosti zaposlitve in šolanja v njem so osnovne karakteristike tega naselja. Tu je tudi eno od večjih naselij počitniških hišic v Poljanski dolini, ki so pokazatelj premikov v širši slovenski družbi, v pokrajini pa pomenijo nov in značilen pojav.

Gorenja Ravan

Gorenja Ravan (v ljudski govorici: Gorenje Rávni) je tipično razloženo naselje z bolj ali manj jasno izraženo zemljiško razdelitvijo na celke. Leži na

zgornji nagnjeni polici v zahodnem pobočju Malenskega vrha, v nadmorski višini okrog 750—800 m (765 m). S kolovozi je povezano skozi Dolenjo Ravan na cesto v grapi, ki pelje od Hotavelj do blegoške ceste na Črnem Kalu (1107 m), z Malenskim vrhom in čez Hlevišče (865 m) z Javorjami. Pomembnejši sta zadnji dve, ker je po njih najugodnejša zveza s svetom, kamor pa, razen dveh, ki sta zaposlena v Loki, prebivalstvo Gorenje Ravni bolj malo zahaja. Tako gredo v Škofjo Loko in Gorenjo vas 1—3-krat na mesec, v Ljubljano, Kranj in Žiri pa 1—3-krat na leto. Tja gredo k zdravniku, na obisk ali po nakupih.

Najbližja avtobusna postaja je v Javorjah (4 km) oziroma v Volči (4,5 km), vendar pa večina (4 hiše) hodi največkrat v Poljane (6,5 km), ker so tam najboljše avtobusne zveze. Podobno je s trgovino. Le dve najbolj severni družini sta bolj navezani na Javorje, medtem ko se ostali oskrbujejo v Poljanah, ena družina pa občasno na Hotavljah. Zdravnik je v Gorenji vasi (9 km), šolo pa obiskujejo otroci deljeno. Iz severnega dela vasi hodijo prva tri leta v Javorje, iz južnega dela pa v Gorenjo vas, kjer obiskujejo tudi ostali vse višje razrede osnovne šole. Tudi v cerkev hodijo različno — iz severnega dela vasi v Javorje, iz južnega pa v Poljane. Vas je zaradi svoje raztegnjenosti (1,5 km) očitno razpolovljena glede na to, kam gravitira.

Zajema 8 hišnih števil (statistični podatki iz 1974), od katerih je ena (št. 4) nenaseljena, ena porušena (št. 5) in ena preurejena v weekend (št. 6). Od ostalih petih hiš imajo tri čista kmečka gospodinjstva, dve pa mešana. Vse kmetije razen ene imajo več kot 10 ha (dve imata nad 15 ha) zemlje. Najšibkejšje gospodarstvo ima 5,5 ha zemlje.

Prebivalstvo je v stalnem upadanju. V zadnjih 100 letih se je njih število zmanjšalo za 50 %. Danes živi tu 21 prebivalcev, razvoj v zadnjih letih pa kaže, da se njih število še manjša. Tako se je to od 1961. leta zmanjšalo za 22,2 % od leta 1971 pa tudi že za 8,7 %. Predvsem gre to na račun odseljevanja, medtem ko doseljeni in novorojeni komaj pokrivajo izgube pri umrlih.

Od leta 1961 se je odselilo 6 ljudi. Dva sta se poročila na Gabrsko goro in v Selško dolino, štirje pa so odšli zaradi zaposlitve v Žiri, Škofjo Loko, Kranj in v Avstrijo. Predvsem so bili to mlajši ljudje med 15 in 30 leti starosti z eno samo izjemo, kar je, glede na splošne karakteristike pri mobilnosti prebivalstva, povsem razumljivo.

V istem obdobju so se doselili štirje novi vaščani, od katerih sta se dve ženski primožili, dva sta pa otroka. Trije so prišli iz krajev v Poljanski dolini (Bukov vrh 2, Gorenja Žetina 1), enega otroka pa ima pri starših hči, ki živi v Škofji Loki. V prihodnje je pričakovati nadaljnje upadanje števila prebivalcev v začetku na račun umiranja ostarelih, medtem ko se bo nov tok odseljevanja pojavil verjetno malo kasneje.

Moških je trenutno 9 (4 otroci), žensk pa 12 (4 otroci). Pri tem so odrasli vsi starejši od 30 let (povprečna starost znaša 51,6 let, otroci pa so vsi mlajši od 15 let (povprečna starost 6,6 let). Mlajših od 10 let je 6, starejših pa 15 prebivalcev. Od teh imata le dva 5—8 razredov osnovne šole (oba otroka), 10 jih ima 4 razrede, eden 3, eden 2, ena pa je nepismena.

Aktivnih je v vasi 10, od katerih se jih 8 ukvarja samo s kmetovanjem, dva sta industrijska delavca, zaposlena v Škofji Loki, kamor se vozita z motornim kolesom (do Poljan) in avtobusom (pozimi eden iz Javorij), ki pa hkrati vodita tudi kmečko gospodarstvo doma. Nikjer namreč še ne opuščajo kme-

Gorenja Ravan iz Zetine

(Foto B. Weixler.)

tijske proizvodnje. Pomanjkanje delovne sile, ostarela delovna sila, slaba prst in velika nagnjenost zemljišča so jih sicer prisilili v opuščanje njivskih površin ($1/2$ — 3 ha pri vsaki kmetiji v zadnjih 10 letih), zato pa so travne površine pri večini skoraj neokrnjene. Le najmočnejši kmet je pogozdil s smreko 5 ha pašnikov v najbolj strmih predelih. Pri njem je tudi najbolj opazen problem ostarele delovne sile (star je 67 let, sestra 60 let, imata pa $43,5$ ha zemlje, od tega okrog 20 ha travnih površin). Pomagata si na ta način, da zamenjujeta krmo za pomoč pri košnji s sosedi. S tem je doseženo to, da so vse površine vsaj enkrat na leto pokošene, kar pa ne more zadržati procesa počasnega, a stalnega zaraščanja travnih površin z gozdom. Povsod je namreč lahko opaziti, kako se iz njih v skupinah ali posamič vzpenja kvišku nižje ali že višje gozdno rastje, ki tako kaže na deagrarizacijski proces v pokrajini.

Kmetijstvo je očitno usmerjeno v živinorejo. Njivskih površin je zelo malo. Vsaka kmetija jih ima le 5 — 10 arov, kar jim zadošča le za skromno domačo oskrbo. Sadijo predvsem krompir (vsi), oves (trije), peso in korenje (trije), ječmen (dva), koruzo za silažo, pšenico, fižol, zelje ter povrtnine. V zadnjih letih se je pri vseh občutno zmanjšala proizvodnja pšenice, ki je večina ne goji več. Padec je opazen tudi pri vseh ostalih žitih, na račun katerih gre tudi večina opuščenih njivskih površin. Več ne pridelujejo nikjer. Njive leže na nagnjeni terasi v bližini hiš. Obdelujejo jih z delovno živino in ročno. Gnojijo vsi s hlevskim gnojem, z umetnim pa trije vedno, eden včasih, eden pa nikoli.

Sadovnjakov je malo — 18 arov. Prevladujejo jabolka, ki jih porabijo doma kot sadje ali pa predelane v mošt.

Pri živinoreji je poudarek na mesni govedoreji. Poleti 1974 so imeli skupno 33 glav goveje živine, od tega: enega vola, 3 bike, 15 krav in 14 telet. Vsaka hiša proda na leto 1—2 živali. Število govedi je v rahlem upadanju. Poleg tega redijo za domače potrebe pri vseh domačijah, z izjemo ene, 1—4 svinje (skupno 9), za potrebe poljedelstva in gozdarstva pa imajo pri treh kmetijah po enega konja. Perutnine je malo, ker jo odnesejo lisice in roparske ptice. Le pri obeh severnih domačijah imajo po 5 oziroma 6 kokoši.

Kmetijsko mehanizacijo imajo v glavnem le tri kmetije (3 kosilnice, 3 motorne žage in 1 slamoreznico). Zanimivo je, da ima največ kmetijskih strojev najmanjši kmet, največji pa le slamoreznico. Po eno motorno žago in kosilnico imata oba industrijska delavca, saj jima dohodki iz neagrarnih dejavnosti to omogočajo, po drugi strani pa ju pomanjkanje časa samo sili v nabavo mehanizacije. Druga dva kmeta sta to kupila z dohodki iz agrarnih dejavnosti oziroma od lesa. V vasi ni opaziti kakih večjih teženj po izboljšavi in intenzifikaciji proizvodnje, kar je glede na starost nosilcev proizvodnje razumljivo. Le en sam kmet si želi nabaviti manjši traktor za obdelavo zemlje, popraviti hlev in povečati število glav goveje živine, ostali pa so zadovoljni s trenutnim stanjem (glede na njihove možnosti in potrebe). V zadnjem času se je razširil le en kmet (najmanjši), ki je odkupil od sosesa, ki se je iz sosednje vasi odselil v Škofjo Loko, 1/2 ha pašnika, od njega pa ima v najemu še 4 ha pašnikov. En kmet se v vasi za hobi ukvarja s čebelarstvom, ki pa je v resnici le hobi. Z zadrugo sodelujejo le, kadar gre za nabavo umetnih gnojil, in pri prodaji živine, ki gre vsa prek te delovne organizacije.

Gospodinjstva so slabo opremljena. Električno imajo vse naseljene kmetije, tekočo vodo v hiši štiri, radijski sprejemnik in hladilnik oziroma hladilno skrinjo prav tako štiri, TV, motorno kolo in pralni stroj dve ter ena plinski in električni štedilnik. Najslabša je situacija pri najmanjšem in pri največjem kmetu v vasi. Pri prvem imajo le električno, hladilno skrinjo in radio (revščina), pri drugem pa električno, vodo in radio (ostarelost).

Stavbe so večinoma stare, saj so 3 stanovanjske hiše izpred prve svetovne vojne, zadnji dve pa sta zgrajeni po vojni. Gradbeni material je pri starejših poslopjih kamen (ponekod kombiniran z lesom), pri novejših pa opeka. Podobno je z gospodarskimi poslopji. Adaptacija je bila izvršena v dveh kuhinjah po letu 1960 ter na dveh gospodarskih poslopjih (nova streha po 2. svetovni vojni). Preurejena je bila tudi stavba, ki služi zadnjih 10 let za weekend enemu od mlajših ljubljanskih inženirjev fizike.

Prostega časa pri vseh tako rekoč ni. Kolikor si ga najdejo, ga preživijo v krogu družin ob gledanju TV, prebiranju časopisov (Gorenjski glas 4, Družina oziroma Ognjišče 2, Obramba 2, Lovec 1, ND 1) ipd. Na počitnice oziroma dopust ne gredo nikoli.

Zaključek:

Gorenja Ravan je vas, ki kaže vse značilnosti razvoja večine hribovskih naselij v sodobni slovenski pokrajini. Ob slabih pogojih za kmetovanje, pomanjkanju večjih industrijskih središč v bližini in prometni izoliranosti je razumljivo, da je tu stalno prisoten problem odseljevanja predvsem mlajšega prebivalstva v gospodarsko aktivnejša naselja in z njim povezana ostarelost

preostalega življa, upadanje kmetijske proizvodnje, ozelenitev njivskih površin, zaraščanje travnikov in pašnikov ipd. Mlajše prebivalstvo, ki je še ostalo tu, si pomaga s tem, da se dodatno zaposluje še v industriji, ali pa životari. Delo v neagrarnih dejavnostih jim omogoča nekoliko mehanizirati kmetijsko proizvodnjo, ki je še vedno pomemben, če ne osnovni činitelj v njihovi gospodarski dejavnosti. Tako so tudi uspeli približati svoj standard delavskemu, kar se kaže v večji opremljenosti gospodinjstev, predelavah stanovanjskih poslopij in nabavi motornih prevoznih sredstev.

Procesi, ki so sedaj prisotni v pokrajini se bodo v prihodnje še nadaljevali in hkrati z vse večjim staranjem prebivalstva prav gotovo tudi intenzivirali. Pričakovati je torej, da bo pokrajina v agrarnem smislu sčasoma povsem opustela, če ne bo kakih korenitih sprememb v uradni politiki do takšnih naselij. Predvsem z boljšimi cestami, prevoznimi tudi v zimskem času, krepitev industrijskih središč v neposredni bližini (Poljane, Gorenja vas, Hotavlje) in s pospeševanjem kmečkega turizma, s hkratno gradnjo rekreacijskega središča med Blegošem in Starim vrhom pa bi se dalo morda rešiti vsaj vprašanje njene obljudenosti.

Zakobiljek

Vas leži na jugozahodnem pomolu Malenskega vrha med Medvedovo grapo na jugozahodu in Poklovo grapo na severovzhodu v nadmorski višini 520—620 m. Je križišče več kolovoznih poti, ki vodijo v obe grapi, v Malenski vrh in v Javorje. Leta 1958 je bila do sem zgrajena nova cesta od Volče, ki je omogočila lažji dostop do glavne ceste Javorje—Poljane. To je prav gotovo eden od vzrokov, da se je delež kmečkega prebivalstva v naselju občutno zmanjšal, hkrati pa se je povečalo število vaščanov, kar kaže na to, da je naselje, ob slabih možnostih dobiti stanovanje bliže delovnemu mestu, še vedno zanimivo za bivanje.

Večina hiš (7 od 9) ima lastna prevozna sredstva (avto ali motorno kolo), pa tudi avtobusna postaja je relativno blizu (v 2 km oddaljenem Podobenu, kjer vozi avtobus 4-krat na dan na relaciji Javorje—Škofja Loka).

Večji centri, h katerim teži naselje, si slede po vrstnem redu:

1. Poljane (5 km) — trgovina, cerkev, kmetijska zadruga, 4 razredi osnovne šole, gostilna, avtobusna postaja, delo;
2. Škofja Loka (17 km) — delo, trgovina, občina, sodišče, zdravnik, srednje strokovne šole;
3. Gorenja vas (9 km) — zdravnik, nakup bencina, 5—8 razredov osnovne šole, delo, obisk;
4. Kranj — Gorenjski sejem, nakup, obisk;
5. Ljubljana — obisk, nakup;
6. Žiri — nakup, obisk, zobozdravnik.

Očitna je torej usmerjenost prebivalstva po dolini navzdol proti večjim gospodarsko-političnim centrom.

Za razliko od Gorenje Ravni Zakobiljek v zadnjem času ni področje odseljevanja, ampak selitveni saldo celo izkazuje višek v korist doselitev. Tako se je od 1961 do 1974 doselilo sem 14, odselilo pa 8 ljudi (index 163). Odselitve

(8) in doselitve (4) gredo v glavnem na račun porok, zaradi spremembe delovnega mesta sta se doselila le dva. Ostali doseljenci predstavljajo njune družinske člane. Doseljevanje je potekalo predvsem v ozkih okvirih doline (10), le ena družina se je priselila iz okolice Tržiča na izpraznjeno domačijo. Odseľjevanje je nasprotno vezano na širše področje, 4 so ostali v Poljanski dolini, eden je šel v Selško dolino, trije pa so se preselili v različne kraje SR Slovenije (Hrastnik, Kamna Gorica, Tehovec pri Sv. Katarini). Selitve so kot drugod opravili mlajši ljudje z nekaj izjemami.

Število prebivalstva se je povzpelo od 29 leta 1961 na 36 1971 (index 124) in na 40 leta 1974 (index 114). Tako je po letih upadanja v povojnem razdobju le-to 1974 spet skoraj doseglo število iz leta 1953 oziroma 1931 (43 oziroma 42). To je verjetno le prehodni pojav tako, da je pričakovati v prihodnje glede na splošne tendence v pokrajini rahla depopulacija oziroma stagnacija v številu prebivalstva vasi.

Struktura prebivalcev ni preveč ugodna. V vasi je 21 moških (9 otrok) in 19 žensk (7 otrok), ki so precej enakomerno razporejeni po starostnih skupinah. Otrok do 10 let starosti je 12. Od preostalih 28 vaščanov jih ima devet 3—4 razrede osnovne šole, deset 5—8 razredov osnovne šole, 4 imajo poklicne šole, eden 3 razrede večerne gimnazije in eden 2 razreda strojne srednje tehnične šole. Nepismenih ni.

Aktivnih je 18 vaščanov. V kmetijstvu je zaposlenih 9, v industriji 6, v gostinstvu ena in v prometu 1. Največ (5) jih hodi na delo v Škofjo Loko, v Poljane 2 in v Gorenjo vas 1. Brez zaposlitve je eden. Na delo se jih vozi 5 z lastnimi prevoznimi sredstvi (avto, motorno kolo), trije pa z avtobusom.

Kmetije so usmerjene v mesno govedorejo (3), v mesno-mlečno (3) in v samooskrbo (1). Dva kmeta se mislita zaradi večjih dohodkov in manjše obremenitve pri delu preusmeriti iz mesno-mlečne v le mesno govedorejo. V perspektivi je treba računati tudi s tem, da pri treh hišah po smrti starejših prebivalcev, ne bodo nadaljevali s kmetijsko proizvodnjo, pri drugih dveh pa jo bodo morda ohranili, a le kot dopolnilno dejavnost. Pri zadnjih dveh hišah trenutno še ne vedo, kaj in kako, ker je podmladek še premlad, da bi se že lahko izjasnil.

V hlevih so imeli avgusta 1974 31 glav govedi (6 volov, 4 bike, 11 krav in 10 telet), enega konja, 4 prašiče, 6 zajcev in 60 kokoši. Pri vsaki kmečki hiši imajo vsaj enega vola ali konja za pomoč pri poljskih in gozdnih opravilih, eno kravo za domačo oskrbo z mlekom ter eno tele ali telico za prodajo (povprečno na vsaki dve leti). Vsa ostala živina je za domače potrebe. Kokoši imajo pri vsaki hiši 5—15, zajce le pri eni, prašiče pa pri dveh.

Posedstva so manjša. Prevladuje mala in srednja posest. Največ posestnikov je s 5,1—10 ha zemlje (4), od 3,1—5 ha je 1, enako kot z od 10,1—15 ha. Najmanjši posestnik ima 1,8 ha največji pa 20 ha zemlje. Njivskih površin imajo med 1 in 2 ha. Na njih goje krompir, koruzo, oves, ječmen in zelenjavo. Nekaj krompirja pridelajo tudi za prodajo. Njive leže na pobočjih in delno na položnem svetu v neposredni okolici vasi. Obdelujejo jih z živino ter ročno. Štirim pride enkrat na leto pri oranju na pomoč sosed s konjem ali volom, dvema pa ob košnji tudi kateri od sorodnikov. Plačilo je lahko v delu, denarju ali v pridelkih.

Z umetnimi gnojili gnoji večina vsaj po malem vedno, dva pa le od časa do časa. Zaradi pomanjkanja delovne sile, neprimernih tal in nerentabilnosti

Zakobiljek iz Dolenčic

(Foto B. Weixler.)

so v zadnjih letih (10) opustili vsi od 3—10 arov, eden 30 arov, eden pa 1/2 ha njivskih površin. Prav tako večina opušča sejanje pšenice, rži, ovsa in nekatere celo krompirja, ki pa na splošno skupaj s koruzo izkazuje rahel porast.

Od sadja goje jabolka, hruške in orehe. Sadovnjaki so ekstenzivni in zajemajo svet ob domačijah v velikosti 2,2 ha, kar znaša v povprečju 30—40 arov na kmetijo. Pri tem predstavlja nekaterim del sadja tržni višek, ki ga prodajajo zadrugi ali po privatni poti.

Travnikov in pašnikov je 13,6 ha. Kosijo jih večinoma strojno, obračalnik pa ima le en sam kmet, ker je svet preveč nagnjen in zemlja zelo na drobno razparcelirana. Od kmetijske mehanizacije imajo 6 kosilnic, 1 obračalnik, 1 slamoreznico, 1 mlatilnico, 1 drobilec žice (šrotar) in 2 motorni žagi. Trije so jo nabavili z dohodki iz agrarnih dejavnosti in gozda, dva iz neagrarnih dejavnosti, eden pa s posojilom. Le pri eni hiši so povsem brez nje (najmanjša kmetija z ostarelim prebivalstvom).

Z zadrugo sodelujejo predvsem pri nabavi umetnih gnojil in pri prodaji živine ter mleka (2000—6000 litrov na leto). Poleg tega ji prodajo tudi presežke pri proizvodnji krompirja (4 t/l), sadja in jajc. Prek nje je šla prav tako nabava dela kmetijske mehanizacije.

Da bi si povečali dohodke, si kmetje pomagajo še z nekaterimi neagrarnimi dejavnostmi. Tako hodi eden pomagat na privatna gradbišča pri zidavi in pri tesarskih delih, nekatere žene pa ob prostih urah klekljajo. Čipke prodajo v Žiri.

Stanovanjskih poslopij je v vasi 9, pri čemer je eno trenutno nenaseljeno. Starost hiš je različna. Štiri so izpred prve svetovne vojne, 2 sta iz obdobja

med obema vojnama, 3 pa so bile zgrajene po 2. svetovni vojni. Starejše so pretežno iz kamna, ponekod kombiniranega z lesom, pri mlajših je vedno več opeke, ki pri najnovejših povsem prevlada. Pri sedmih je bila v obdobju 1957—1972 opravljena adaptacija. Predvsem gre tu za povečanje oken (4), preureditev kuhinj (3), prezidavo in prizidavo hiše, napeljavo tekoče vode ipd. Ena hiša je ohranila star izgled, eno pa so podrli in na njenem mestu 1974 zgradili povsem novo zgradbo. Gospodarska poslopja so iz kamna ali pa kombinirana z lesom. Adaptacija je bila v istem času izvršena le na dveh. Pri enem hlevu je bila obnovljena streha, pri drugem pa popravljen strop. Stanovanja so dokaj dobro opremljena. Povsod imajo elektriko, vodovod in radijski sprejemnik. V sedmih imajo pralni stroj, v štirih TV in hladilnik, kopalnico pa imajo 3 hiše. Od motornih prevoznih sredstev so v vasi 4 avtomobili, 1 kamion in 6 motornih koles. Brez njega so le pri eni hiši.

Prostega časa imajo malo — v glavnem le ob nedeljah, ki ga prežive doma ob TV, časopisu (Kmečki in Gorenjski glas, Jana, Ognjišče, Družina, ND) ipd., ali pa na obisku pri sorodnikih. Na počitnice oziroma dopust gre le tu pa tam kak prebivalec vasi in še to v glavnem k sorodnikom.

Zaključek:

Zakobiljek se je v desetletju 1961—1971, v procesih sodobnega sveta, začel naglo spreminjati iz povsem agrarnega v naselje spalnega tipa. V tem času so bile močne spremembe tako v notranji strukturi kot v zunanji podobi naselja. Vidimo izrazit padec v številu (index 50) in deležu kmečkega prebivalstva (1961 82 %, 1971 33 %), čistih kmečkih gospodinjstev ni več (1971; 1961 jih je bilo še 78 %), kmetijska proizvodnja zamira, močna je gradbena dejavnost (številne adaptacije), povečana motorizacija idr. Do tega je prišlo iz več razlogov, med katerimi so gotovo odločilni naslednji: neugodna posestna struktura, zemljiška razdelitev in reliefne razmere, kar vse onemogoča mehanizirano obdelavo travnih in njivskih površin, s tem pa postane v sedanjem času kmetijska produkcija nerentabilna in prebivalstvo sili k iskanju dodatnih virov zaslužka. Tega so, ob večji odprtosti navzven (nova cesta) ter ob hitrejšem industrijskem razvoju Poljanske doline in njenega obrobja, našli v bližnjih gospodarskih središčih. Bližina delovnih mest (do 45 min. odd.), visoka cena zemljišč v industrijskih centrih ter neurejene razmere na področju stanovanjske gradnje pa so bili tisti vzroki, ki so jih še nadalje zadržali v domačem kraju.

Pričakujemo lahko, da se bo začeti proces v prihodnje nadaljeval, čeprav ne več v tako intenzivni obliki.

Brode

Brode so gručasta vas, ki leži v razširjenem delu Poljanske doline, nekako na pol poti med Škofjo Loko in Poljanami. Postavljena je na drugo teraso nad Soro (večinoma na desni strani), ki je niti najvišje vode ne dosežejo. Vzhodno od vasi je na višji terasi ob ustju Brojske grape postavljeno manjše počitniško naselje z devetimi počitniškimi hišicami. Te so večinoma last Ljubljančanov, postavljene pa so bile v prejšnjem desetletju.

Samo vaško naselje obsega 17 hišnih števil, od katerih pa sta dve nenaseljeni. Število hiš se je povečalo šele v zadnjih 15 letih, medtem ko je prej

stagniralo na 12—13. Po vojni zgrajeni domovi pomenijo v pokrajini (poleg weekendov) nov element, ki ruši staro agrarno podobo naselja. To je urbani tip hiše delavca, ki nima več nobenega stika z agrarno proizvodnjo. Tako se že na zunaj kažejo močne spremembe, ki so nastopile v notranji strukturi vasi, pod vplivom bližnjega močnega gospodarskega središča submezocentralne stopnje — Škofje Loke.

V nasprotju s porastom hiš je v zadnjem času močan padec prebivalstva Brodov. Od popisa 1971 se je to namreč zmanjšalo do avgusta 1974 za 18 % (od 102 na 84). Pred tem je bilo v letih od 1948 do 1966 v močnem porastu (index 160), tako da je doseglo število izpred 100 let (1869 — 104 prebivalci). Upadanje prebivalstva po 1966. letu gre na račun močnega odseljavanja. Od 1961 se jih je tako izselilo 23 (18 ob poroki, 5 na novo delovno mesto). V Poljanski dolini jih je ostalo le 5, v občinskem območju 10, v razne kraje drugod po Sloveniji jih je odšlo 6, v tujino (ZRN, Švedska) pa 2. Vzrok za tako močno emigracijo je poleg ostalega gotovo v tem, da je večini agrarnih naselij Poljanske doline prepovedana gradnja novih stanovanjskih hiš. Ta administrativni ukrep torej sili mlado doraslo prebivalstvo, da si ustvari svoj dom drugje. Priselilo se jih je v istem času 14 (ob poroki 6, v novo hišo 8). Iz Poljanske doline jih je 10, iz drugih krajev občine Škofja Loka 2 in iz prostora SR Slovenije 2. Tu je dosti bolj očiten proces depopulacije, ki je v Poljanski dolini kot pri obeh prejšnjih naseljih. Brode so le nekaka vmesna postaja pri odhajanju Poljancev v širši slovenski prostor.

Delež kmečkega prebivalstva znaša po podatkih lastne ankete iz avgusta 1974 20,2 %, kar je za 3,3 % manj kot 1961. leta, ko je njegov delež znašal 23,5 %. Vzrok, da ni še nižji, je prav gotovo v velikem zmanjšanju števila vaščanov. Čistih kmečkih gospodinjstev ni več (leta 1961 so bila še 3, leta 1971 pa 2). Zato se je povečalo število mešanih delavsko-kmečkih gospodinjstev z 2 1961 na 5 1971, upadel pa je delež čistih nekmečkih gospodinjstev od 16 1961 na 15 1971 in na 10 1974, kar gre na račun že omenjenih odselitev.

Starostna struktura je nenormalna. V starostni grupi do 15 let je 22 prebivalcev, od 16 do 20 let 14, od 21 do 35 let 15, od 36 do 65 let 28 in nad 65 let 5 prebivalcev. Moških je 40 (9 otrok), žensk 44 (20 otrok). Razmerje se v zadnjih 15 letih ni spremenilo. Povečal pa se je v istem razdobju, kljub številnim odselitvam, delež mladih v vasi. Biološki index zato izkazuje porast od 40,9 % 1961. na 48,4 % 1971. in na 63,6 % 1974. leta, kar je vsekakor ugodno. To se kaže tudi pri izobrazbeni ravni prebivalstva. Velik del mladih se namreč ne zadovoljuje samo z osnovno šolo, ampak nadaljuje šolanje v različnih strokovnih šolah, na gimnaziji ter v srednjih tehniških šolah. To je tem lažje, ker so take šole v Škofji Loki ter v Kranju oziroma Ljubljani. Od 72, kolikor jih je starejših od 10 let, imajo vsi vsaj kako leto šole. Starejši so glede tega seveda na slabšem. Večina jih ima 3—4 razrede osnovne šole (13), dva pa 1—2 razreda, 37 mlajših vaščanov ima 5—8 razredov osemletke, 14 jih ima poklicne šole, 3 imajo srednje tehnične šole, 2 gimnazijo in 1 prvo stopnjo fakultete (ta se je priselil).

Število aktivnih prebivalcev se je povzpelo od 44 leta 1961 na 50 1974, njihov delež od vsega prebivalstva pa se je povečal od 43,1 % 1961. na 59,5 % 1974. leta (1971 je znašal 51 %). Njihov odstotek se torej stalno povečuje, čeprav je absolutno število po 1971. letu nazadovalo za 2. Število zaposlenih v primarnih dejavnostih je v upadanju. V absolutnih številkah je šel ta padec

od 11 1961 na 10 1974, njihov delež od vseh aktivnih pa se je zmanjšal od 25 % 1961. leta na 20 % 1974. leta. Vključevanje prebivalstva v neagrarne poklice je torej močno prisotno. Največ, 20 oziroma 40 %, jih je zaposlenih v industriji. Tej sledita trgovina in gostinstvo z 11 zaposlenimi (22 %), obrt s 6 (12 %), gradbeništvo z dvema (4 %) ter zdravstvo z enim zaposlenim (2 %). Gleda na leto 1961 se je povečalo število zaposlenih v industriji (index 222), trgovini in gostinstvu (index 1100) ter v zdravstvu, kjer prej ni bil iz vasi nihče zaposlen. Padec je v gradbeništvu (index 40) in obrti (index 46). Večina hodi na delo v Škofjo Loko oziroma na Trato 27, v Poljane 4, v Kranj 3, v Bodovlje in v Ljubljano po 2, v Log, Železnike in Reteče pa po 1.

Očitno je, da je naselje močno navezano na Škofjo Loko, kar je razumljivo, saj leži v njeni ožji gravitacijski coni. V mesto hodi večina takorekoč vsak dan (delo, šola, nakup, cerkev, kino, zabava, zdravnik, različni drugi opravki), tisti pa, ki tam nimajo vsakodnevnih opravkov, jo obiščejo 2—3-krat na teden — predvsem zaradi nakupov. Naslednji center, kamor gravitirajo Brode, je Kranj. Tja hodijo na delo, na Gorenjski sejem in po nakupih. Sledi Ljubljana (služba, šola, nakupi, zdravnik) ter končno Gorenja vas, ki je za Brojce bolj rekreacijski center. Večina hodi tja le na izlete, obiske, na zabavo in k prireditvam, nekateri pa tudi po nakupih (predvsem bencin) in k zobozdravniku. Očitno je torej, da se Brode vežejo predvsem na središča v Ljubljanski kotlini, kar omogoča njenim prebivalcem, da čim bolj vsestransko zadovoljujejo svoje vsakdanje potrebe, v zaledju pa iščejo možnosti za sprostitev po celotedenskem napornem delu v mestu ali na kmetiji.

Celotno zemljišče vasi meri 178,29 ha, od česar je 74 % gozda, ki zajema pobočja na obeh straneh reke Sore. Travnikov in pašnikov je 16 %. Širijo

Brode iz Gabrka

(Foto B. Weixler.)

se na mokrotnih tleh ob robu gozda nad vasjo, ob Sori, na oddaljenih parcelah in ponekod v gozdu na bolj položnih in lahko dostopnih krajih. Neposredno okrog hiš so sadovnjaki — teh je 3 % od vseh površin, malo dalje pa se širijo njive, ki zajemajo 6 % površin. Približno 1 % je nerodovitnih površin. V zadnjih 10 letih se je nekoliko povečal delež gozdnih površin (za 1 %), kar gre na račun opuščenih bolj oddaljenih jas in travnih površin z večjim naklonom, pa tudi na račun zaraščanja bregov Sore z grmovjem in posameznimi debli dreves. Razširile so se tudi površine, zasejane s sadnim drevjem (skoraj za 1 %), ker si je eden od industrijskih delavcev — posestnikov v zadnjih 3—4 letih na nekdanji njivi in travniku s skupno površino 1,5 ha uredil nasad sliv, jabolk in hrušk. Zmanjšale so se travne in njivske površine. Prve za 1,3 ha, druge pa za 1,5 ha. Opuščanje njivske proizvodnje je povezano predvsem z večjo usmeritvijo v živinorejo, poleg tega pa tudi z neprimernostjo zemlje za strojno obdelavo (plitva prst) ter z večjo oddaljenostjo parcel.

Prevladuje velika posest: 9 od 15 posestnikov ima od 0—1 ha zemlje, 1 od 1—3 ha, ostalih 5 pa nad 10 ha zemlje. 65 arov ima v lasti občina Škofja Loka, ki je zemljo namenila za postavitev weekend naselja ter jo oddala sedanjim lastnikom počitniških hišic v najem. Tako rekoč vso zemljo oziroma 97,6 % celotnih površin ima v svojih rokah 5 domačij, od teh pa imajo 4 najmočnejše kmetije, tiste z nad 30 ha zemlje, same 91,3 % površin. Glede na to je torej tu položaj za ohranitev kmetijske proizvodnje ugoden. Če pa pogledamo na starostno strukturo v družinah kmetovalcev, bomo ugotovili, da situacija s te strani na treh kmetijah ni prav nič obetavna. Pri dveh hišah so brez potomcev, pri eni pa je mladina izšolana v tehničnih poklicih in ne misli nadaljevati s kmetovanjem.

Kmetije z mešanimi gospodinjstvi — to je 5 največjih posestev — imajo v povprečju 51 3/4 let staro aktivno prebivalstvo, kar je prav gotovo neugodno. Primerjava vseh članov posameznih gospodinjstev, ki so vezani na kmečko delo in odvisni od njega glede na njihovo povprečno starost, nam pokaže perspektivno stanje za kmetijsko proizvodnjo na posameznih kmetijah (56,3 : 53,2 : 48,0 : 41,6 : 27,8). Stanje torej na treh kmetijah ni rožnato.

Kmetijska proizvodnja je že tradicionalno usmerjena bolj v živinorejo, ki se vse bolj intenzivira. To se odraža že na njivah, kjer se je žito povsem umaknilo krmnim rastlinam (koruzi, pesi, detelji) in krompirju, ki ga imajo za krmo, za prehrano in za prodajo.

Vse njive leže na ravnem svetu višjih teras, kjer je prst dovolj debela, da je možna strojna obdelava. Te se poslužuje večina — le eden si pomaga z vprežno živino. Še intenzivnejšo obdelavo zemlje onemogoča poljska razdelitev na grude. Tako njive kot travnike gnoje vsi s hlevskim gnojem, prsti na njivah pa vsi vedno dodajajo tudi umetna gnojila. Travnike kosijo trikrat na leto. Obdelava je večinoma mehanizirana tako pri gnojenju, košnji, sušenju in pri spravilu sena.

Živinoreja je hlevska. Poudarek je na mesno-mlečni govedoreji s tem, da je ponekod bolj usmerjena v mesno, drugod pa bolj v mlečno proizvodnjo. Na najnaprednejši kmetiji je ta že močno mehanizirana. Težnja po večji mehaniziranosti je opazna še pri sosednji kmetiji, medtem ko ostale tri ostajajo zadaj, predvsem zaradi ostarelosti prebivalstva na njih. V prihodnje mislijo pri teh hišah glede usmeritve živinorejske proizvodnje ostati pri istem, dve pa bosta prešli na bolj mesno osnovo. S tem bo tudi vsa vas kot celota orien-

tirana bolj v to smer. Število živine je v rahlem porastu. Avgusta 1974 je bilo tu: 119 glav goveje živine (32 krav, 14 bikov, 15 telic in 58 telet) en konj, 10 svinj ter 63 kokoši. Prašiče imajo le pri dveh hišah; pri eni tudi kot tržno blago.

Na trg dajo letno 16 glav goveje živine, 4—5 prašičev, nekaj jajc, 28.000 do 30.000 litrov mleka, od poljedelskih pridelkov pa predvsem krompir (25.000—30.000 kg na leto), včasih nekaj sadja ter les. Prodajajo v glavnem KZ Škofja Loka, nekaj po privatni liniji, les pa Gozdnemu gospodarstvu Kranj.

Sodelovanje s KZ je ugodno, saj vsi kmetje pri njej kupujejo umetna gnojila in ji prodajajo živino ter krompir. Poleg tega kupujejo štirje pri nji živino, eden tudi krmila, eden je v kooperaciji z njimi pri pitanju živine, eden pa ima najet kredit za modernizacijo mlečne proizvodnje.

V zadnjih desetih letih sta se razširili le dve posestvi; en kmet je dokupil 2 ha gozda, drugi 3 ha, v glavnem travnikov. Ta ima poleg tega še v najemu 2 ha travnikov.

Od tehničnih sredstev so v vasi trije traktorji s priključki: 3 samonakladalniki, 3 obračalniki, 3 plugi, 5 kosilnic in po en trosilec za hlevski gnoj, trosilec za umetna gnojila ter kultivator, ki so skupna last cele vasi. Za potrebe gozdarstva imajo 5 motornih žag ter 4 cirkularke, od ostalega pa še en drobilec žita, vitel in sadivec za krompir. Večino te tehnike imajo trije najmočnejši kmetje, medtem ko sta druga dva tako rekoč neopremljena, saj imata oba skupaj le dve motorni žagi, cirkularko in kosilnico. Vsa mehanizacija je bila pri prvih treh kupljena z dohodki od kmetijstva ter s krediti, pri drugih dveh pa z dohodki iz neagrarnih dejavnosti.

Vsa dela opravijo v glavnem sami, le enemu pride enkrat na leto pri košnji pomagat sorodnik in sosed-kmet, drugemu pa prav tako enkrat na leto sosed-kmet pri gozdnih opravilih. Plačilo je v denarju ali pa z delom.

Za nadaljnje kmetovanje se je od mlajših odločil le en sam, ki je pa tudi še precej mlad (15 let) ter je vprašanje, ali bo vztrajal pri tej svoji odločitvi.

Pri eni hiši se ukvarjajo tudi z mizarstvom, ki ga pa mislijo v kratkem opustiti, ter s čebelarstvom. V tem je gospodar zelo aktiven. Čebele (okrog 40 panjev) vozi na pašo tudi v Srbijo, Istro in drugam ter ob dobrih letinah pridelava okrog 1000 kg medu.

Stanovanjska poslopja so po starosti različna. Največ (7) jih je še iz časa pred 1. svetovno vojno, 3 so iz obdobja med obema vojnama, 6 pa jih je zraslo po vojni. Gradbeni material je kamen, les in opeka. Adaptirali so osem zgradb; eno med vojnama, sedem po vojni. Preurejene so bile predvsem kuhinje, sobe, okna, ponekod vrata, popravljene strehe, na novo izdelane kopalnice, napeljana električna ipd. Od gospodarskih poslopij so tri grajena iz kamna, 2 iz opeke, eno je kombinacija kamna in opeke, 2 pa sta iz lesa. Po vojni je bilo eno na novo prekrito, v zadnjih letih pa so pri dveh dogradili še silose za silažno krmo.

Gospodinjstva so različno opremljena. Vsa imajo v hiši elektriko in vodo, 14 jih ima radijski sprejemnik, pralni stroj in hladilnik oziroma hladilno skrinjo, 12 jih ima kopalnico, TV 9, električni štedilnik 8 in plinski štedilnik 4. Avtomobilov je v vasi 8, motornih koles pa 7. Tisti, ki nimajo lastnega prevoznega sredstva, imajo iz vasi na obe strani doline ugodne avtobusne zveze. V opremljenosti delavskih in kmečkih stanovanj ni bistvenih razlik.

Prostega časa imajo občutno več kot v obeh predhodnih vaseh. To gre predvsem na račun številnih delavskih družin, ki imajo v povprečju 5—6 ur prostega časa dnevno, pa tudi na račun mehanizirane kmetijske proizvodnje, ki omogoča kmetom in polkmetom, da si vsaj en dan v tednu vzamejo prosto. Večinoma ga prežive doma ob TV, časopisu in drobnih opravilih, v bližnji okolici, včasih pa tudi na obisku pri sorodnikih ali na krajšem izletu.

Spekter časopisov, ki jih berejo, je tu že močno razširjen. Največ še vedno berejo ND, Gorenjski glas, Jano in Družino, potem pa slede: Kmečki glas, Ljubljanski dnevnik, ITD in Antena. Končno so tu še časopisi in revije, ki jih berejo le posamezniki, ali pa le v nekaterih družinah. To so: Delo, Ognjišče, Stop, Naša žena, Obrtnik, Komunist, Lovec, Čebelar, Avto, Moj mali svet, Mladina, Občan, Moderni english, Otroci in družina, razni stripi in šolski časopisi: Ciciban, Kurirček, Pionir ipd. Razvidno je torej, da se poleg standardnih zanimanj, ki so skupna večini, pojavljajo tudi številni individualni interesi in zanimanja z različnih področij življenja, kar je vse rezultat prodora modernega industrijskega načina življenja na vas. Ta zato ni več tako odrezana od sveta ter zaverovana le v svoje delo, ampak vse bolj aktivno prisluškuje različnim modernim tokovom, od katerih je v marsičem odvisna tudi rentabilnost njihovega dela.

Naselje počitniških hišic

»Na malnu« je v desetletju med 1960. in 1970. letom zraslo naselje devetih počitniških hišic. Njegovo formiranje je omogočil med drugim upravni ukrep, s katerim je občina Škofja Loka namenila zemljo, ki je v družbeni lasti, za zgraditev takšnega naselja. Pravico do uporabe posameznih parcel je najprej kupilo 8 Ljubljancev in 1 Škofjelčan. Kasneje so nekateri prodali to pravico drugim tako, da je danes 7 hišic last Ljubljancev, 1 Celjanov in 1 Horjulčanov.

Pet lastnikov ima visoko izobrazbo, 1 je gostilničar, trije so pa VKV delavci. Vsi uporabljajo hišice le v lastne rekreativne namene ob koncu tedna. Tu prežive tudi del svojega letnega dopusta. Nekaterim je to izhodiščna postojanka za razne krajše 1/2—1-dnevne izlete v bližnjo okolico. Poleti je možno kopanje v topli Sori pod teraso, pozimi pa najmlajši smučajo in se sankajo (če je sneg) na travniku nad naseljem. V poletni polovici leta se ukvarjajo tudi z nabiranjem gob v okoliških gozdovih.

Vse hiše so grajene v kombinaciji beton-kamen-les-opeka. So trisobne s kuhinjo, kopalnico in straniščem, kletnimi prostori ter garažo. Imajo lasten transformator ter vodovod, ki je napeljan iz bližnje Brojske grape, kjer je zajet večji izvir.

Hrano večinoma pripeljejo s seboj, le zelenjavo, jajca in mleko nabavljajo v vasi. Eden od vaščanov jim tudi 3-krat na leto pokosi zelenice ter opravi kako drugo drobno delo okrog hiš. Novo naselje torej bistveno ne posega v gospodarsko dejavnost vasi.

Hiše se danes že izgublja v zelenju okrasnih dreves in grmičevja, ki so ga lastniki v obilni meri zasadili okrog njih. Ponekod imajo tudi sadna drevesa (predvsem jablane), na zelenicah pa cvetlične vrtove, ki oživljajo pokrajino od zgodnje pomladi do pozne jeseni. Sama zunanja podoba naselja daje torej povsem svojski vtis, ki kaže na posebnost njegove funkcije.

Zaključek:

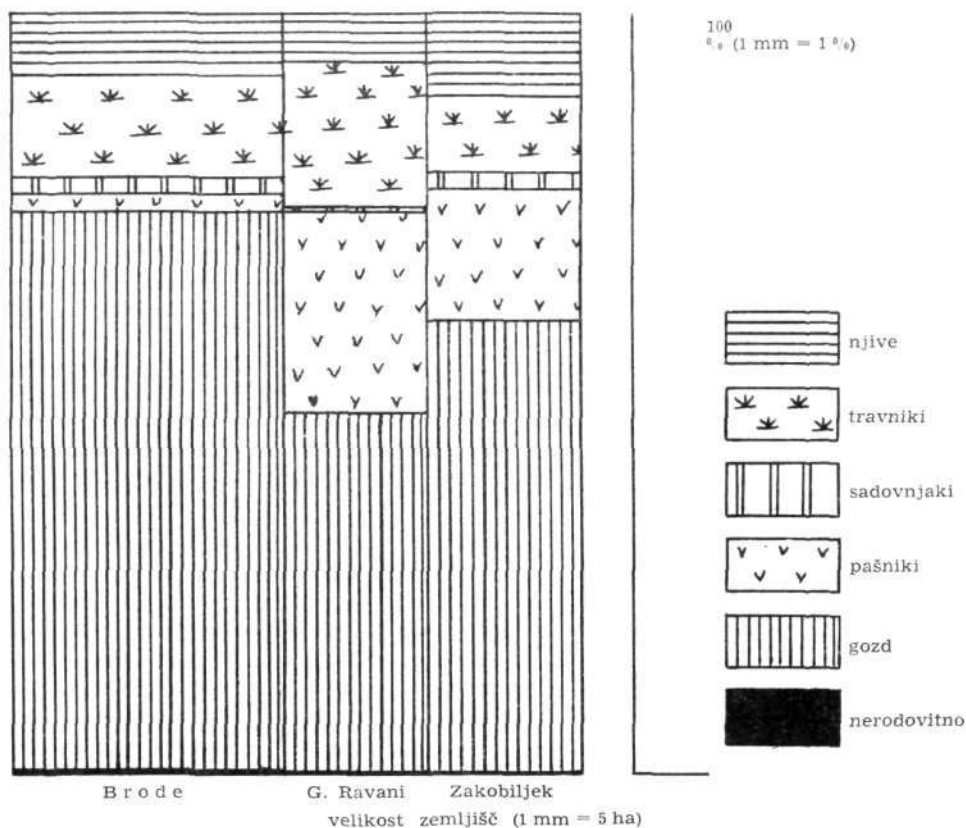
Lega v razširjenem delu dna doline, v neposredni bližini močnega upravnega, kulturnega in gospodarskega središča, z ugodno prometno povezavo, je Brodem omogočila, da so se hitro vključile v sodobne gospodarske in družbene tokove. Uvajanje mehanizacije in močnih krmil v kmetijsko proizvodnjo, gnojenje z umetnimi gnojili, specializacija v poljedelstvu in v živinoreji, vse to je povzročilo, da se je kmetijska proizvodnja ohranila v nezmanjšanem obsegu, kljub odhajanju večjega dela delovne sile v neagrarne poklice. Ta je usmerjena v mesno-mlečno govedorejo, ki pa se, kot kaže, vse bolj nagiba v bolj mesno, ker ta zahteva manj dela. V zadnjem času stopa v ospredje kooperacija s KZ z dopitanjem živine. Delež neagrarnega prebivalstva, ki prebiva v Brodeh in dela v bližnjih zaposlitvenih krajih — zlasti v Škofji Loki, se stalno veča, kljub močnemu odseljevanju v zadnjih letih. Predvsem se zaposlujejo še vedno v industriji, vendar pa vse bolj raste število tistih, ki delajo v terciarnih in celo kvartarnih dejavnostih, kar je rezultat vse večje izšolanosti mladega prebivalstva.

Čistih kmečkih gospodinjstev danes ni več. Izginila so ob poklicnem preseljevanju kmečkega prebivalstva v nekmečke poklice ter z zaposlovanjem prirastka odraslega prebivalstva v nekmečkih poklicih. Gospodinjstva dobivajo tako vse bolj delavski karakter, od družinskih članov pa se le malokdo še ukvarja s kmetovanjem. Naselje tako dobiva vse več karakteristik spalnega naselja, ki se z zgrajeno četrtjo sekundarnih bivališč kombinira s funkcijo počitniškega naselja. Staro agrarno naselje z novimi delavskimi hišami predstavlja bivališče manj kvalificiranemu kmečkemu in nekmečkemu prebival-

Naselje počitniških hiš pri Brodeh

(Foto B. Weixler.)

Zemljiške kategorije izbranih naselij v Poljanski dolini po katastru leta 1974

stvu, zaposlenemu večinoma izven Brodov, počitniško naselje pa je sekundarno prebivališče VKV sloja prebivalstva s stalnim bivališčem v večjih gospodarskih središčih SR Slovenije. To so tri različne skupine prebivalstva, ki se po svojem načinu življenja in oblikovanju pokrajine bistveno razlikujejo.

Razvoj v smeri deagrarizacije in urbanizacije se bo v pokrajini še nadaljeval. S tem bo naselje vse bolj prevzemalo funkcijo spalnega naselja, ki pa se bo še naprej prepletala tudi s funkcijo agrarnega ter weekend naselja.

Priloga

Tabela 1: Prebivalstvo v izbranih naseljih Poljanske doline v letih 1869—1974

Naselje	1869	1880	1890	1900		1931	1948	1953	1961	1971	1974
Brode	104	91	92	87	83	75	65	72	102	102	84
G. Ravan	41	34	36	34	31	28	29	27	27	23	21
Zakobiljek	71	56	50	55	61	42	46	43	29	36	40

Tabela 2: Število hiš v izbranih naseljih Poljanske doline v letih 1868—1974
(brez počitniških hišic)

Naselje	1868	1880	1890	1900	1910	1931	1953	1961	1968	1974
Brode	15	16	17	16	17	13	12	14	15	16
G. Ravan	9	8	8	6	6	6	7	7	6	6
Zakobiljek	11	12	12	10	10	10	9	9	9	9

Tabela 3: Aktivno prebivalstvo izbranih naselij v Poljanski dolini po skupinah dejavnosti leta 1974

Skupina dejavnosti	Brode		G. Ravan		Zakobiljek	
	št.	%	št.	%	št.	%
primarne	10	20,0	8	80,0	9	50,0
sekundarne	22	44,0	2	20,0	6	33,3
terciarne	17	34,0	—	—	2	11,1
kvartarne	1	2,4	—	—	—	—
izven dejavnosti	—	—	—	—	1	5,6
skupaj	50	100,0	10	100,0	18	100,0

Tabela 4: Gospodinjstva v izbranih naseljih Poljanske doline po izvoru dohodkov leta 1974

Naselje	Skupaj	%	Kmečka	%	Mešana	%	Nekmečka	%
Brode	15	100,0	—	—	5	33,3	10	66,7
G. Ravan	5	100,0	2	40,0	3	60,0	—	—
Zakobiljek	8	100,0	3	37,5	3	37,5	2	25,0

R é s u m é

LES CARACTÉRISTIQUES DU DÉVELOPPMENT DE QUELQUES VILLAGES DANS LA VALLÉE DE POLJANE

On traite de trois villages dans la vallée de Poljane: de Brode, de Gorenja Ravan et de Zakobiljek, situés dans les montagnes de Škofja Loka, dans une région typique de montagne moyenne et à la limite de la région industrielle très développée, dans la partie centrale de la République Socialiste de Slovénie, c'est-à-dire, dans le bassin de Ljubljana.

On a choisi les villages de manière qu'on y puisse voir l'état de choses dans toute la région.

En effet, Gorenja Ravan est un des villages les plus agraires de la vallée de Poljane avec un haut pourcentage de paysans et avec le plus grand nombre de familles de paysans proprement dites. Le village de Gorenja Ravan est situé sur une terrasse plutôt petite, sur le penchant Ouest du Mont de Malensko à la hauteur de 600—800 mètres. C'est un village étalé typique, composé de plusieurs hameaux solitaires. De mauvaises lignes de communication avec la vallée malgré la distance aérienne relativement petite (de 6 km), l'âge élevé des habitants et les conditions naturelles défavorables empêchant l'utilisation des machines agricoles, tout cela cause qu'on ne réussit plus à labourer les terres ce qui est un signe extérieur de l'état dans lequel se trouve le village.

Le village de Zakobiljek est situé de l'autre côté du Mont de Malensko, sur un terrain moins incliné, à l'altitude de 400—600 mètres. C'est aussi un village étalé. Il est caractérisé par une restructuration rapide de la population entre les années 1961 et 1971, où le village presque complètement agraire changea en un village avec la population mixte d'ouvriers-paysans et de non-paysans. La cause en est à re-

chercher outre dans le développement de l'industrie dans la vallée de Poljane et dans le bassin de Ljubljana, dans une nouvelle communication routière du village avec la vallée.

Brode est un village massé dans la partie basse de la vallée de Poljane et dans la zone voisine à Škofja Loka, centre économique et administratif de la région. Les caractéristiques principales de ce village sont un plus grand nombre de superficies plates couvertes de champs et de prés qu'on peut labourer avec les machines, un bon réseau routier, une population jeune, le voisinage du marché et des centres économiques et politiques de la République Socialiste de Slovénie ainsi qu'une grande possibilité d'emplois et d'études. Il y a ici un grand nombre de petites maisons de vacances qui représentent l'indicateur des changements dans la société slovène ainsi qu'un phénomène nouveau et caractéristique de la région.

La région traitée se trouve certainement dans la phase de changements socio-géographiques et naturels intenses. L'urbanisation et la diminution de la population rurale sont en plein cours. C'est surtout dans la région montagneuse, à la limite de la vallée, au mauvais réseau routier et aux mauvaises conditions naturelles pour le développement de l'agriculture qu'il y a le plus grand exode de la population rurale, en particulier des jeunes, et par suite, la plus grande déchéance des fermes, abandon des terres labourées etc. Les agglomérations rurales à un accès plus facile, surtout celles au fond de la vallée principale et des vallées latérales se maintiennent et s'épanouissent quoiqu'on y perçoit de forts changements démographiques évidents et rapides qui conditionnent aussi les changements extérieurs et visuels des villages déjà existants.

La mobilité de la population s'est généralement accrue partout en sens horizontal ainsi qu'en sens vertical. Pour trouver l'emploi à toute la main-d'oeuvre disponible aux activités secondaires, tertiaires et quaternaires, il fallait mécaniser l'agriculture et l'adapter aux conditions actuelles de l'économie et du marché. C'est beaucoup plus facile à réaliser sur de grandes surfaces planes au fond même de la vallée, près des communications routières, qu'ailleurs. La production agricole est orientée en élevage bovin.

Quoique relativement en retard sur le développement économique de certaines régions en Slovénie, la région a connu un grand progrès en comparaison avec l'état de choses d'il y a dix, vingt et plus années. C'est le résultat de grands efforts de notre société entière dirigés à accélérer le développement de l'économie, de l'enseignement, de la culture, du système médical etc., non seulement dans les centres urbains mais aussi dans les montagnes lointaines.